

STRATEGIA
învățământului superior din Republica Moldova
în contextul Procesului Bologna

CUPRINS

INTRODUCERE.....	
Partea I. STAREA ACTUALĂ A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	
1.1. Contextul social-economic	
1.2. Contextul demografic.....	
1.3. Contextul educațional.....	
1.4. Blocaje și contradicții.....	
Partea II. POLITICI EDUCAȚIONALE PRO-BOLOGNA DE MODERNIZARE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR	
2.1. Doctrina și obiectivele strategice.....	
2.2. Principiile de bază.....	
2.3. Modernizarea învățământului superior	
2.3.1. Structura învățământului superior	
2.3.2. Asigurarea și managementul calității.....	
2.3.3. Promovarea mobilității și deschiderii europene.....	
2.3.4. Învățământul superior și piața forței de muncă.....	
2.4. Condiții social-economice și politice	
CONSIDERAȚII FINALE.....	
ANEXE	

INTRODUCERE

Strategia învățământului superior (în continuare, Strategie) stabilește orientările conceptuale și mecanismele de modernizare a învățământului superior din Republica Moldova prin prisma procesului de la Bologna.

În **Strategie** sunt delimitate prioritățile dezvoltării învățământului superior în contextul dezvoltării social-economice a R. Moldova și sunt formulate sarcinile generale pentru realizarea acestora.

Strategia are drept scop racordarea învățământului superior din Moldova la tendințele dezvoltării învățământului superior pe plan internațional în vederea integrării în spațiul universitar european.

Strategia urmărește transformarea sistemului de învățământ superior în factor de asigurare a dezvoltării social-economice a țării.

Necesitatea elaborării **Strategiei** este dictată de cursul Republicii Moldova spre integrarea europeană și de imperativul aderării sistemului de învățământ superior la procesul de la Bologna.

Strategia urmează a fi implementată în trei etape:

- *Etapa I: 2004-2005* – elaborarea bazei normative pentru modernizarea învățământului superior în contextul procesului de la Bologna;
- *Etapa II: 2005-2010* – structurarea învățământului superior în trei cicluri; asigurarea calității învățământului superior și promovarea mobilității studenților și universitarilor;
- *Etapa III: 2010-2015* – edificarea sistemului de învățământ superior al societății post-industriale, capabil de auto-organizare și autodezvoltare.

Partea I. STAREA ACTUALĂ A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

1.1. Contextul social-economic

Procesul de tranziție a Republicii Moldova la economia de piață declanșat după proclamarea independenței se desfășoară în condițiile unei acute crize social-economice. Pe parcursul acestor ani s-a înregistrat un declin în toate sectoarele economiei. În 1997, PIB constituia în cifre reale doar 34% din nivelul anului 1990, iar salariul mediu lunar era de 25% în raport cu 1990.

Situația social-economică a afectat și sistemul de învățământ, inclusiv cel superior. Alocațiile publice pentru învățământ sunt mult prea mici, atingând doar circa 40% din necesar. Pe parcursul ultimilor ani a scăzut considerabil procentul cheltuielilor din PIB pentru învățământ. Astfel, în 1994 acesta a constituit 8,7%; în 1997 – 10,5%, iar în 2000 doar 5,3%. În anul 2003 finanțarea învățământului a constituit de asemenea doar 5,3% din PIB.

Din suma totală a alocațiilor publice, învățământul universitar beneficiază de circa 6,4%. Cheltuielile din buget pentru un student constituie circa 1510 lei (2003), în timp ce în țările dezvoltate această sumă este de zeci de ori mai mare.

Învățământul superior de stat din R. Moldova este finanțat atât din surse bugetare, cât și din surse extrabugetare. Alocațiile bugetare constituie sursa de bază de finanțare a învățământului

superior. Din analiza datelor statistice rezultă că în perioada 2000-2003 ponderea bugetului de stat în finanțarea învățământului a fost de 10%. Sistemul actual de finanțare a învățământului superior este unul centralizat, bugetele locale nu participă la finanțarea acestuia.

Sursele extrabugetare au o pondere crescândă în finanțarea învățământului superior și printre acestea se numără în primul rând mijloacele provenite din sectorul contractual cu taxă de studii al învățământului superior de stat, precum și din proiectele și programele finanțate de diverse organizații internaționale (Programul TEMPUS-TACIS; Fundația SOROS; INTAS etc.).

Analiza situației financiare a instituțiilor de învățământ superior scoate la iveală mai multe tendințe negative, printre care scăderea continuă a alocațiilor bugetare pentru sectorul învățământului superior și scăderea considerabilă a cheltuielilor pentru dezvoltarea infrastructurii acestuia. Dezvoltarea rețelei instituțiilor de învățământ superior și creșterea numărului de studenți nu e însoțită de creșterea corespunzătoare a alocațiilor financiare. Salariul mediu al cadrelor didactice universitare este mai mic decât salariul mediu pe economie. Situația economică a R. Moldova nu permite acoperirea de la buget a fondurilor necesare pentru nevoile învățământului superior de stat. Alocațiile foarte scăzute, comparativ cu cerințele unui învățământ modern și eficient și cu realitățile existente în alte țări, determină necesitatea stringentă de adoptare a unor politici și strategii menite să asigure diversificarea surselor de finanțare a unităților de învățământ superior.

1.2. Contextul demografic

Înrăutățirea condițiilor și standardelor de viață ale majorității cetățenilor s-a răsfrânt negativ asupra evoluției demografice a populației R. Moldova. Pe parcursul anilor '90 s-a înregistrat reducerea natalității, diminuarea duratei de viață și creșterea mortalității. Ca urmare, se reduce treptat populația școlară a țării. Astfel, în anul școlar 2004-2005 în clasa 1 au fost înscriși circa 40,2 mii de elevi, pe când în 1993-1994 această cifră a constituit 60,9 mii de elevi. Aceasta înseamnă că peste 10-12 ani numărul de studenți în învățământul superior se va micșora substanțial.

O altă problemă este legată de migrațiunea în masă a populației în țările mai dezvoltate, inclusiv a tineretului în căutarea unui loc de muncă. Actualmente circa 800 de mii de cetățeni ai Moldovei se află peste hotare, unde majoritatea din ei prestează munci necalificate.

1.3. Contextul educațional

În prezent, rețeaua învățământului superior din Moldova se compune din 36 de instituții, inclusiv 16 de stat subordonate mai multor ministere și 20 instituții de învățământ particular. Până acum au fost acreditate 18 instituții de învățământ superior.

În anul universitar 2004-2005 în învățământul superior urmează studiile circa 104 mii de studenți. Rata de admitere în învățământul superior constituie circa 24% din populația în vârstă de 19-22 ani și 26,4% din promoția respectivă a învățământului secundar. Pentru comparație, acest indicator în SUA constituie 69%, în Spania – 51%, în Franța – 50%.

În ultimii ani a crescut considerabil numărul de studenți care învață pe baza de contract cu taxă de studii atât instituțiile de învățământ superior de stat, cât și în cele particulare. În același timp efectivul de studenți pe locurile finanțate de la buget s-a micșorat cu 15-20%.

S-a redus mult accesul la învățământul superior al tinerilor din familiile defavorizate și din mediul rural. Numai circa 72,7% de studenți sunt asigurați cu cămin și doar 44,3% de studenți primesc bursă de stat.

Din numărul total de studenți 20% învață la profilul juridic; 24,2% la profilul economic; 2,92 % la medicină.

În universitățile din Moldova învață circa 2000 de studenți străini. Circa 4000 de studenți moldoveni urmează studiile în străinătate.

1.4. Blocaje și contradicții

Reformarea învățământului superior începută în anii '90 s-a redus la introducerea unor schimbări și modificări parțiale care au avut deseori un caracter incoerent, ele realizându-se în lipsa unei strategii clar definite a reformei. Aceste reforme au fost însoțite de creșterea practic necontrolată a numărului de universități particulare cu un potențial uman și tehnico-material foarte redus.

În ultimii ani, se conștientizează tot mai mult necesitatea unor schimbări în învățământul superior, dar în același timp se manifestă și o anumită rezistență și rezerve față de schimbare atât din partea structurilor administrative, cât și a instituțiilor de învățământ superior.

În atitudinea față de reforma învățământului superior se conturează două tendințe extreme: 1) statul pledează pentru un management centralizat în care deciziile importante se iau la nivel central, iar universităților le revine rolul de a le aplica; 2) universitățile se pronunță pentru un management descentralizat bazat pe autonomia universitară nelimitată.

Nici una din aceste poziții nu a atins acel prag de credibilitate care să le demonstreze prioritatea. Autonomia universitară stipulată în Legea învățământului nu a devenit o realitate. Ministerul Educației nu dispune de o bază informațională adecvată elaborării unor decizii optime.

Nici instituțiile de învățământ superior nu dispun de experiența necesară funcționării autonome în condițiile aplicării unor politici universitare eficiente.

În ultimii ani s-au diversificat sursele de finanțare și s-au introdus unele modificări în mecanismele de finanțare ale instituțiilor de învățământ superior. Cu toate acestea, nu se pot ignora astfel de tendințe negative ca scăderea finanțării reale a învățământului superior, lipsa de fonduri pentru acoperirea cheltuielilor materiale curente, pentru reparații și întreținere etc.

Instituțiile de învățământ superior nu dispun de mecanisme adecvate de colectare de noi fonduri și de gestionare eficientă a acestora. Deci, este necesară o reformă a finanțării învățământului superior.

Nu funcționează mecanismele de racordare a învățământului superior la cerințele economiei de piață și ale pieței forței de muncă.

În ultimii ani se constată o scădere considerabilă a calității instruirii și cercetării universitare. Alături de factorii externi (financiari, economici, sociali, demografici) se conturează și un șir de factori interni ce influențează negativ calitatea studiilor universitare. În primul rând, curriculum-ul universitar e orientat preponderent spre obținerea de cunoștințe reproductive. În al doilea rând, predomină tehnologiile pedagogice ineficiente, lipsesc criteriile și mecanisme de evaluare obiectivă a rezultatelor instruirii. În al treilea rând, în procesul de predare-învățare-evaluare practic nu se aplică tehnologiile informaționale. În al patrulea rând, cercetarea științifică universitară nu ocupă locul cuvenit în sfera de cercetare-dezvoltare.

La ora actuală nu se cunoaște real calitatea învățământului superior în R. Moldova. Ca urmare, nu se poate realiza ierarhizarea diferitelor instituții de învățământ superior în funcție de calitatea studiilor oferite, precum și de calitatea cercetării științifice, de prestigiul profesional și social etc.

Partea II. POLITICI EDUCATIONALE PRO-BOLOGNA DE MODERNIZARE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

2.1. Doctrina și obiectivele strategice

Învățământul superior poate asigura, direct și indirect, progresul întregii societăți. Într-o epocă în care informația și cunoașterea în general devin factori principali ai dezvoltării, este de așteptat ca importanța universității să crească.

Funcțiile sociale ale învățământului superior constau în reproducerea dinamică, prezervarea și transmiterea valorilor științei și culturii; formarea inițială și continuă a cadrelor pentru economie și cultură; dezvoltării unei personalități creative, a competențelor și atitudinilor necesare pentru desfășurarea activității profesionale și sociale; satisfacerea cerințelor de educație ale individului; formarea conștiinței și identității naționale; dezvoltarea culturii naționale și promovarea dialogului intercultural.

Rolul învățământului superior crește în condițiile crizei economice, politice și sociale. Mai mult decât atât, învățământul și, în primul rând, cel superior trebuie privit ca factor strategic de dezvoltare și de ieșire din criză. Învățământul este fundamentul securității naționale economice, sociale, ecologice, etnice.

Tendențele dezvoltării învățământului pe plan internațional ne impun formularea următoarelor

Imperative conceptuale ale Strategiei învățământului superior:

- *Trecerea treptată la învățământul superior accesibil tuturor pe bază de merit.*

Constituirea unei societăți bazate pe cunoaștere poate fi realizată numai prin ridicarea nivelului de instruire al populației. Deci, învățământul devine baza societății cunoașterii.

- *Calitatea învățământului superior – factorul determinant al calității vieții.*

Societatea cunoașterii este, în primul rând, societatea calității. Politica calității este nucleul politicii educaționale și al reformării învățământului, inclusiv a celui superior. Calitatea învățământului este factorul dinamic al circuitului social al calității: calitatea învățământului – calitatea omului – calitatea muncii – calitatea culturii – calitatea științei – calitatea vieții – calitatea intelectului social – calitatea omului. Deci, se impune managementul calității învățământului ca indicator și factor al îmbunătățirii calității vieții.

- *Învățământul - factorul de bază de reproducere și păstrare a sănătății națiunii.*

Sănătatea națiunii este un indicator al evoluției etnosului și reproducerii acestuia.

- *Învățământul continuu (pe parcursul întregii vieți).*

Orientările strategice ale învățământului superior:

- Prioritatea politicii educaționale în politica statului.
- Integrarea învățământului superior din R. Moldova în spațiul universitar european.
- Învățământul superior – factorul de bază al dezvoltării social - economice a țării.

- Dinamizarea dezvoltării învățământului superior – criteriu al calității procesului de dezvoltare a societății.

⇒ **Obiectivele strategice generale ale învățământului superior:**

Obiectivele strategice generale ale învățământului superior nu pot fi decât convergente cu cele ale dezvoltării social-economice, deoarece instituțiile de învățământ superior funcționează ca focare de modernizare, de cunoaștere științifică și dezvoltare tehnologică ca centre culturale, promotoare ale valorilor naționale și internaționale.

- Modernizarea învățământului superior astfel încât acesta să satisfacă cerințele unei societăți a cunoașterii, în condițiile unei piețe competitive economice, unei societăți bazate pe valori democratice europene.
- Sporirea calității învățământului superior în concordanță cu standardele europene și internaționale.
- Creșterea gradului de cuprindere a tinerilor în învățământul superior și stimularea accesului larg la învățământul superior al tinerilor care aparțin categoriilor sociale defavorizate economic.
- Asigurarea comparabilității și compatibilității sistemului de învățământ superior național în cadrul învățământului superior european.
- Creșterea competitivității învățământului superior național pe plan internațional.

⇒ **Obiectivele specifice ale învățământului superior:**

- Introducerea unui sistem de calificări (diplome) comparabile cu cele din spațiul european ca expresie a unor finalități educaționale comune.
- Organizarea învățământului superior în trei cicluri.
- Adoptarea unei strategii de evaluare, bazată pe Sistemul european de credite transferabile (ECTS) care să asigure mobilitatea studenților.
- Stimularea mobilității profesorilor, în scopuri de formare, predare, cercetare etc.
- Dezvoltarea curriculară pe baza unor criterii și metodologii comparabile cu cele din comunitatea europeană.
- Promovarea dimensiunii europene punându-se accentul pe cooperarea între universități, pe participarea la proiecte comune.
- Extinderea tendințelor pozitive de dezvoltare asupra întregului sistem de învățământ.

2.2. Principii de bază

Strategia învățământului superior are la bază următoarele **principii**:

- Prioritatea învățământului, inclusiv a celui universitar în viața societății.
- Interconexiunea învățământului, culturii și științei.
- Accesul liber, fără nici o discriminare, la învățământul superior pe bază de merit.
- Autonomia universitară.
- Unitatea activității didactice și a celei de cercetare.
- Promovarea umanismului european.
- Promovarea parteneriatului profesor-student.

- Realizarea educației permanente (pe parcursul întregii vieți) în sistemul învățământului superior.
- Definierea obiectivelor învățământului superior în funcție de cerințele actuale și de perspectivă ale societății (orientate spre dezvoltarea economică, socială și culturală durabilă).
- Abordarea strategiei de dezvoltare ca un proces.

Pentru atingerea obiectivelor trasate se impune realizarea următoarelor **acțiuni**:

- Corelarea schimbărilor din învățământul superior cu triada: tradiții – realitate social-economică și culturală – valori europene.
- Promovarea parteneriatului între sistemul de învățământ superior public și cel particular.
- Încurajarea competiției interuniversitare în condiții de loialitate, corectitudine și transparență.
- Flexibilizarea curriculei universitare în vederea adaptării permanente la cerințele și tendințele dezvoltării curriculare pe plan internațional.
- Promovarea tehnologiilor didactice active/productive.
- Promovarea parteneriatului profesor – student.
- Promovarea managementului calității în învățământul universitar.
- Corelarea procesului decizional, inclusiv legislativ în domeniul învățământului cu impactul posibil produs asupra sistemului.
- Dezvoltarea învățământului postuniversitar în cadrul sistemului de învățământ superior.
- Crearea unui sistem de evaluare internă și externă în învățământul superior.
- Modernizarea infrastructurii universitare, inclusiv prin informatizarea procesului educațional și de cercetare.

2.3. Modernizarea învățământului superior

2.3.1. Structura învățământului superior

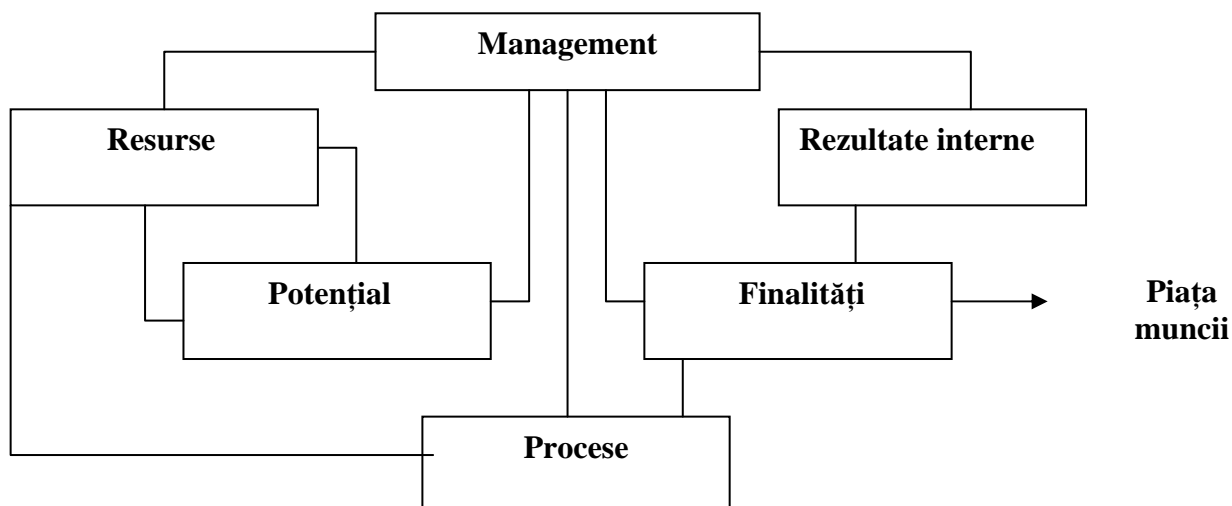
În perspectiva aderării R. Moldova la procesul de la Bologna învățământul superior se va structura pe cicluri:

- *Ciclul I* - învățământ superior de bază cu durata de 3-4-5 ani; finalizează cu *Diploma de licență* (echivalentă cu Diploma de Bachelor) și titlul universitar de Licențiat.
- *Ciclul II* – învățământ superior specializat (masterat) cu durata de 1-2 ani; finalizează cu *Diploma de Master* și titlul universitar de Master.
- *Ciclul III* – învățământ superior de doctorat cu durata de 3 ani: finalizează cu *Diploma de Doctor* și titlul științific de Doctor în științe.

Obținerea celui de al doilea titlu științific, *Doctor habilitat în științe*, nu presupune frecventarea unui ciclu oarecare în învățământul superior.

Ca sistem învățământul superior are mai multe componente și poate fi reprezentat prin următoarea organigramă:

Organigrama 1. Componentele sistemului de învățământ superior

Componenta *Procese* include:

- procesul de predare-învățare-evaluare-cercetare;
- procesul de achiziționare a cunoștințelor și de formare a competențelor și atitudinilor.

Componenta *Potențial* include:

- potențialul uman;
- potențialul didactic și educațional;
- potențialul științific și tehnologic;
- potențialul economic;
- potențialul managerial;
- potențialul tehnico-material.

Componenta *Resurse* cuprinde:

- resurse umane;
- resurse didactice;
- resurse tehnico-materiale și informaționale;
- resurse economico-financiare.

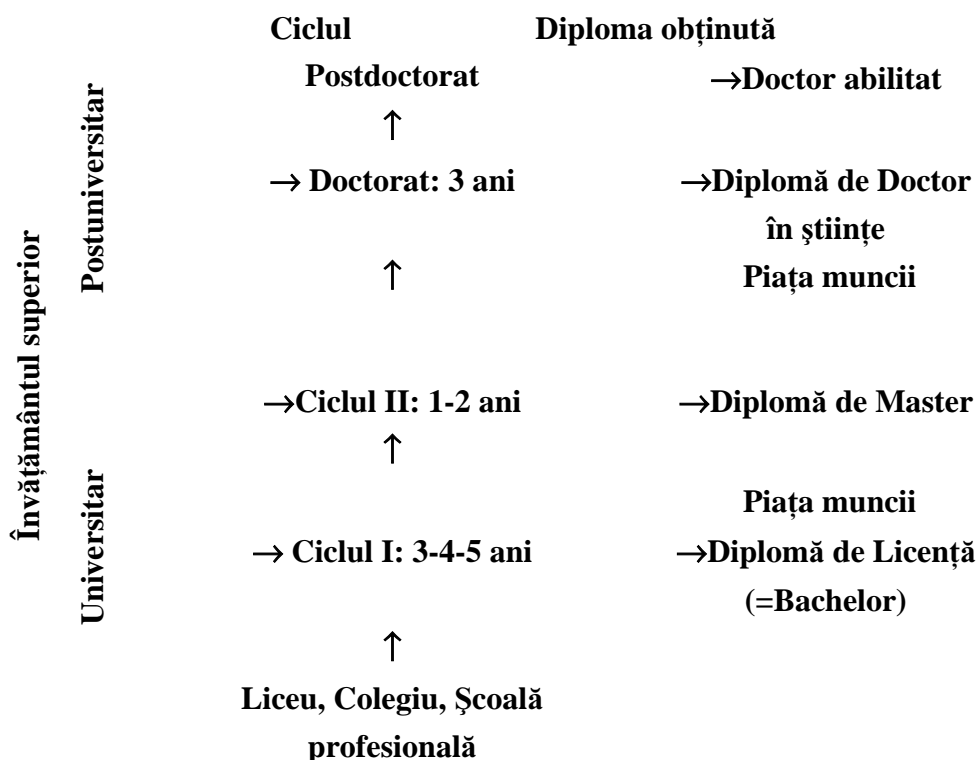
Componenta *Management* cuprinde:

- organe manageriale;
- pregătirea managerială a resurselor umane.

Componenta *Finalități* cuprinde:

- cunoștințe, competențe, atitudini fundamentale și profesionale (generate și transmise);
- produsul final al activității universitare (specialiști de înaltă calificare).

Organigrama 2. Structura învățământului superior modernizat

Ciclul I are durata de 3-4 ani și finalizează cu Diploma de Licență. Deținătorii Diplomei de Licență se pot angaja în câmpul muncii pe posturi prevăzute de Nomenclatorul ocupațiilor. În primul ciclu al învățământului superior se asigură studenților o pregătire fundamentală generală, orientată spre domenii profesionale largi, în baza unui curriculum-nucleu.

Ciclul II are durata de 1-2 ani și finalizează cu Diploma de Master. Acest ciclu are drept scop pregătirea superioară, aprofundată în domenii profesionale înguste. Admiterea în ciclul II se face pe bază de concurs pentru absolvenții ciclului I cu Diplomă de licență.

Ciclul II poate oferi mai multe programe de studii (MSc, MBA etc.).

Ex. Structura învățământului superior pedagogic

Actualmente învățământul pedagogic se realizează în colegii pedagogice (învățământ postliceal) și universități (învățământ superior). Colegiile pedagogice pregătesc cadre didactice pentru educația preșcolară și învățământul primar. Universitățile cu profil pedagogic pregătesc cadre didactice pentru învățământul secundar.

În R. Moldova nu există instituții de învățământ care ar pregăti cadre didactice pentru învățământul tehnico-profesional, învățământul complementar și pentru adulți.

În baza acestor constatări determinăm direcțiile/obiectivele modernizării învățământului superior pedagogic:

- ♦ adaptarea la schimbările intervenite în învățământul european ca urmare a procesului de la Bologna;
- ♦ formarea inițială a cadrelor didactice numai în instituțiile de învățământ superior;

- ♦ formarea inițială și continuă a cadrelor didactice prioritate națională în formarea potențialului uman și profesional;
- ♦ structurarea învățământului superior pedagogic pe trei cicluri:

Ciclul I cu durata de 3-4 ani se finalizează cu acordarea titlului universitar de Licențiat în științe ale educației (echivalent cu “Bachelor”);

Ciclul II cu durata de 1-2 ani se finalizează cu acordarea titlului universitar de Master în științe ale educației;

Ciclul III - doctorat cu durata de 3-4 ani se finalizează cu acordarea titlului științific de Doctor în științe ale educației.

Cele trei cicluri se realizează prin două filiere.

Filiera I - pentru studenții care au optat pentru domeniul educațional de la anul întâi. În acest caz ciclul I va dura 4 ani oferind o pregătire fundamentală în domeniul respectiv, precum și cunoașterea disciplinei pe care o va preda. Ciclul II va dura 1 an, constituind un ciclu de aprofundare, de specializare mai îngustă în cercetare și/sau de activitate în învățământul superior.

Filiera II – pentru studenții care au optat la anul întâi pentru științele fundamentale (chimie, biologie, filologie, istorie, fizică, matematică, informatică etc.). În acest caz ciclul I va dura 3 ani asigurând o pregătire generală, fundamentală în domeniul viitoarei specializări. În cadrul acestui ciclu vor fi predare cursuri obligatorii de orientare profesională și de inițiere în specializare. Ciclul II cu durata de 2 ani va oferi posibilitatea formării metodologice și psihopedagogice a studenților. În ciclul II studenții vor putea să se formeze și ca cercetători sau să se pregătească pentru activitatea în învățământul superior. Absolvenții ciclului I nu au dreptul să profeseze în calitate de profesori.

În cadrul celor două filiere pot fi formați specialiști în două specializări pedagogice înrudite. O a doua specializare înrudită poate fi obținută în cazul parcurgerii repetate a ciclului II la specializarea aleasă.

O astfel de structurare a învățământului superior ar asigura ieșirea din sistem a studenților care nu au posibilitatea să urmeze întregul traseu format din cele trei cicluri.

Învățământul superior medical, de asemenea, poate fi structurat în 3 cicluri: ciclul I cu durata de 6 ani finalizat cu Diploma de licență și ciclul II cu durata de 3 finalizat cu Diploma de master, după care ar urma specializarea medicală (rezidențiat). Pentru Facultatea de stomatologie durata studiilor va fi: I ciclu – 5 ani, II ciclu – 3 ani. Absolvenții ciclului I al facultăților de medicină ar putea să continue studiile la masterat pentru a obține o pregătire managerială care să le permită gestionarea instituțiilor medicale.

2.3.2. Managementul calității

Învățământul superior de calitate va trebui să se sprijine pe cele patru imperative stabilite de comisia Delors:

- ✧ *a învăța să știi,*
- ✧ *a învăța să faci,*
- ✧ *a învăța să trăiești în comunitate,*
- ✧ *a învăța să fii.*

În contextul acestor imperative calitatea învățământului superior poate fi evaluată după următoarele criterii:

- ♦ calitatea cunoștințelor și competențelor generale și profesionale ale absolvenților;
- ♦ calitatea pregătirii profesionale a cadrelor didactice;
- ♦ calitatea cercetării științifice universitare;
- ♦ eficiența economică a învățământului superior.

Calitatea învățământului superior este determinată de calitatea componentelor acestuia:

- ♦ calitatea resurselor (intrărilor);
- ♦ calitatea potențialului;
- ♦ calitatea proceselor (tehnologiilor);
- ♦ calitatea finalităților (ieșirilor).

Calitatea curriculei

Modernizarea curriculei învățământului superior în contextul Procesului Bologna prin importanța și semnificația sa este o problemă națională. Modernizarea curriculei este determinată de factori sociali, economici, politici, educaționali și reflectă relațiile dintre instituțiile de învățământ superior, societate și piața muncii. Orice schimbare produsă în structura sistemului de învățământ superior riscă să fie lipsită de substanță, dacă nu este corelată cu o nouă concepție și cu noi strategii de elaborare și aplicare a curriculei universitare (vezi Anexa: Concepția curriculei universitare,). Această corelare se va realiza la trei niveluri:

- ♦ **instituțional:** fiecare instituție de învățământ superior va evalua curriculum-ul universitar din perspectiva finalităților, standardelor și obiectivelor formulate;
- ♦ **interuniversitar (național):** se va realiza o comparare la nivel național a curriculelor pe discipline pentru a facilita transferul de credite;
- ♦ **internațional:** se vor elabora standarde de formare profesională inițială și standarde curriculare cu relevanță internațională.

Se vor elabora standarde de calitate comparabile cu cele din țările europene. Calitatea curriculei universitare va fi evaluată de piața profesională a diplomelor universitare.

Calitatea tehnologiilor didactice

Actualmente are loc o revizuire a valorilor în învățământul superior. Nici obținerea de cunoștințe și nici posedarea de cunoștințe nu mai este un reper valoric al învățământului superior. Valorează formarea aptitudinilor fundamentale de autoinstruire, autodezvoltare, reflexie. Aceasta presupune o revizuire esențială a tehnologiilor didactice care urmează să fie axate pe activitatea studentului, pe metode active și interactive de instruire, pe diversificarea formelor de organizare a procesului de învățământ, pe integrarea tehnologiilor didactice cu tehnologiile informaționale, pe elaborarea de noi metode și tehnologii, adică pe modernizarea metodelor tradiționale.

Calitatea evaluării

Problema evaluării în învățământul superior este strâns legată de problema standardelor universitare (v. Anexa: Concepția standardelor).

Evaluarea în învățământul superior este o activitate determinantă în procesul de la Bologna. Numai evaluarea realizată în conformitate cu procedurile și standardele europene va conferi credibilitate calității studiilor superioare. În acest context, se impune necesitatea elaborării concepției

și metodologiei de evaluare a învățământului superior în baza Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS) și a înființării unei agenții naționale de evaluare a calității în învățământul universitar.

Calitatea resurselor umane

Calitatea instituțiilor de învățământ superior depinde de calitatea resurselor umane. Calitatea personalului didactic din învățământul superior este condiționată de procedurile de selecție inițială, de formare continuă, inclusiv în străinătate, de gradul de motivare, de angajarea în cercetări științifice și proiecte educaționale, de mărimea normelor didactice ale cadrelor universitare.

Calitatea corpului didactic universitar se va îmbunătăți prin introducerea practicii de schimb de profesori invitați între universitățile din Moldova, cât și din străinătate pentru a ține cursuri.

Investiția în resursele umane din învățământul superior va contribui substanțial la îmbunătățirea calității învățământului superior.

Calitatea finanțării

Pentru ca învățământul superior să-și poată realiza importante funcții sociale sunt necesare finanțarea prioritară a învățământului superior; creșterea substanțială a alocațiilor bugetare pentru instituțiile de învățământ superior; acoperirea integrală a tuturor categoriilor de cheltuieli; încurajarea instituțiilor de învățământ superior în căutarea de noi surse de venituri și finanțări.

Reformarea sistemului de finanțare a învățământului superior presupune următoarele acțiuni:

- ♦ Elaborarea cadrului instituțional și juridic de finanțare a învățământului superior;
- ♦ Diversificarea surselor de finanțare, îmbinarea subvenționării bugetare cu finanțarea din alte surse (taxe școlare, venituri din cercetare, sponsorizări din partea agenților economici, donații și altele);
- ♦ Schimbarea modului de finanțare prin înlocuirea finanțării pe articole de cheltuieli cu finanțarea globală, după criterii prestabilite;
- ♦ Finanțarea diferențiată a instituțiilor de învățământ superior în funcție de rezultate (performanțe de calitate);
- ♦ Acordarea de autonomie financiară instituțiilor de învățământ superior (dreptul de gestionare a fondurilor conform legislației financiare), pe baza unor criterii de eficiență și de răspundere publică.

Calitatea managementului

Elementul cheie al strategiei învățământului superior îl constituie modernizarea managementului atât la nivel național, cât și la nivel instituțional.

Pentru realizarea reformei este necesară nu numai o politică coerentă și activă, dar și mecanisme instituționale de coordonare, organizare și evaluare, convergente cu autonomia universitară.

Sistemul managerial al învățământului superior se compune din 1) autonomia universitară și 2) managementul la nivel național.

⇒ Autonomia universitară

Autonomia universitară poate fi definită ca un cadru legal în care comunitatea academică (profesorii, cercetătorii și studenții) își exercită libertățile academice asociate predării, învățării, evaluării, cercetării, producerii și transmiterii cunoștințelor, în condiții de autoconducere.

Autonomia universitară este necesar să fie concepută în așa fel, încât să nu devină o frână în promovarea strategiilor naționale de dezvoltare și integrare europeană a învățământului și de asigurare a calității acestuia.

Autonomia universitară poate fi realizată în trei domenii fundamentale:

- domeniul structurilor organizaționale;
- domeniul funcțional;
- domeniul administrării resurselor disponibile.

Autonomia universitară trebuie interpretată nu numai ca autonomie a instituțiilor de învățământ superior, ci și ca autonomie a sistemului universitar în ansamblu.

⇒ **Managementul la nivel național:**

- adoptarea politicii educaționale la nivel de sistem;
- acreditarea instituțiilor de învățământ superior și a programelor de studii;
- evaluarea academică continuă a instituțiilor de învățământ superior;
- recunoașterea calificărilor și diplomelor;
- finanțarea învățământului superior și a cercetării științifice.

Conducerea sistemului de învățământ superior va îmbina mecanismul politic guvernamental de conducere cu mecanismul academic.

Calitatea cercetării

Cercetarea științifică reprezintă o componentă obligatorie a funcționării învățământului superior. Cercetarea științifică universitară trebuie încurajată din două motive:

- ♦ universitățile s-au dovedit a fi importante structuri de producere a cunoștințelor în diverse domenii;
- ♦ activitatea de cercetare științifică universitară este o componentă esențială a activității didactice, un factor de creștere profesională a cadrelor didactice.

În prezent cercetarea științifică universitară este realizată de cadrele didactice, de grupuri temporare de cercetători, în laboratoare științifice, în cadrul proiectelor și programelor de cercetare.

Pentru realizarea strategiei învățământului superior este necesară înființarea unui Centru științifico-metodic, de cercetare a problemelor de modernizare a învățământului superior care ar avea misiunea de a fundamenta științific acțiunile de modernizare și de integrare a învățământului superior în spațiul academic european.

Calitatea bazei tehnico-materiale

Calitatea învățământului superior este determinată în mare măsură de componenta tehnico-materială și de infrastructura sistemului de învățământ superior: spații de studii; spații de recreație integrate, în caz ideal, într-un campus universitar; parcuri tehnologice care permit realizarea tehnologiilor informaționale moderne; biblioteci informatizate care asigură activitatea de învățare a studentului; sistem de servicii sociale.

Dezvoltarea infrastructurii universitare poate fi realizată prin alocări de la buget, prin utilizarea fondurilor extrabugetare provenite din taxele pentru studii, a veniturilor provenite din cercetarea științifică și implementarea rezultatelor cercetării, din activități de consultanță, linii de miniproducție, prin atragerea investitorilor privați și prin gestionarea/exploatarea responsabilă a bazei tehnico-materiale existente.

Pentru realizarea strategiei învățământului superior este necesară înființarea unui Centru științifico-metodic, de cercetare a problemelor de modernizare a învățământului superior care ar elabora fundamentul științific al acțiunilor de modernizare și de integrare a învățământului superior în spațiul academic european.

2.3.3. Promovarea mobilității și deschiderii europene

Republica Moldova este deschisă să participe la programele de cooperare europeană. În acest context, învățământul superior va trebui să se integreze în spațiul educațional european prin dezvoltarea curriculară (programe de studii integrate), cooperarea internațională, programe de mobilitate.

În contextul deschiderii europene o problemă importantă o constituie echivalarea și recunoașterea calificărilor și diplomelor, care impune:

- ♦ asigurarea transparenței și compatibilității programelor și standardelor educaționale naționale cu cele europene;
- ♦ introducerea Suplimentului la Diploma universitară în conformitate cu cerințele Convenției de la Lisabona;
- ♦ introducerea sistemului european de credite transferabile (ECTS).

Pentru promovarea mobilității se impun următoarele

Acțiuni:

- ♦ participarea activă a studenților la proiecte și programe europene de mobilitate: Erasmus-Mundus, DAAD, TEMPUS-TACIS etc.;
- ♦ schimb reciproc de studenți în baza acordurilor bilaterale;
- ♦ crearea unor servicii de informare și consiliere în probleme de cooperare internațională.

2.3.4. Învățământul superior și piața forței de muncă. Nomenclatorul de specializări

Progresul tehnologic determină creșterea continuă a cererii de instruire în scopuri economice în majoritatea țărilor dezvoltate și exercită o influență din ce în ce mai evidentă asupra calității învățământului. Ritmul rapid al progresului tehnologic a convins atât oamenii de afaceri, cât și națiunile că este necesară pregătirea unei forțe de muncă capabilă de recalificare pentru a se putea adapta la noile cerințe ale pieței muncii.

Colaborarea dintre universități și mediul economico-social are o importanță deosebită pentru cultivarea spiritului antreprenorial la studenți. Relațiile strânse ale universității cu mediul economic constituie garanția asigurării cu locuri de muncă a absolvenților.

Legăturile dintre învățământ și economie, universitate și mediul social-economic vor fi mai eficiente într-un cadru normativ adecvat.

În acest context este imperios necesară:

- ♦ elaborarea unui nou Nomenclator de specializări (Proiectul Nomenclatorului elaborat în conformitate cu modelul UNESCO se anexează) și racordarea acestuia la Clasificatorul ocupațiilor al R. Moldova;
- ♦ concretizarea cerințelor de calificare pentru specializările asociate fiecărui ciclu de învățământ superior (ciclul I și ciclul II);

- ♦ stabilirea unui mecanism care să permită plasarea în câmpul muncii a majorității absolvenților după finalizarea ciclului I;
- ♦ stabilirea competențelor și responsabilităților Ministerului Educației, Ministerului Economiei, Ministerul Muncii în domeniu vizat;
- ♦ monitorizarea absolvenților pe piața forței de muncă;
- ♦ elaborarea și aprobarea unei metodologii de analiză și pronosticare a pieței forței de muncă pe termen scurt, mediu și lung;
- ♦ stabilirea competențelor și responsabilităților autorităților publice centrale și locale, ale partenerilor sociali și agenților economice în proiectarea învățământului superior;
- ♦ optimizarea activităților practice în cadrul unităților economice, reducerea timpului de integrare a absolvenților în spațiul profesional.

2.4. Condiții social-economice și politice

Strategia învățământului superior *pro-Bologna* poate fi realizată doar în cazul respectării unor rigori de ordin economic, social și politic:

- ♦ promovarea unei politici educaționale coerente de integrare europeană;
- ♦ implicarea comunității în realizarea Strategiei;
- ♦ asigurarea financiară a procesului de implementare a Strategiei;
- ♦ loialitatea față de schimbări radicale în învățământul superior;
- ♦ elaborarea unui program realist de implementare a Strategiei și crearea mecanismelor manageriale corespunzătoare.

Riscuri pentru realizarea Strategiei:

- ♦ Realizarea parțială a Strategiei nu va avea efectul benefic scontat asupra sistemului de învățământ.
- ♦ Condițiile social-economice ar putea bloca acțiunile de reformare a învățământului superior.
- ♦ Calitatea învățământului superior ar putea fi pereclitată de pregătirea insuficientă a candidaților la admitere ca urmare a exodului de cadre didactice din învățământul preuniversitar.
- ♦ Acțiunile de reformare a învățământului superior ar putea să fie neutralizate într-o anumită măsură prin atitudinea indiferentă sau dezaprobantă a cadrelor didactice și studenților față de schimbările preconizate.
- ♦ Unele direcții strategice de dezvoltare a învățământului superior ar putea să rămână nerealizate sau realizate cu întârziere din cauza ritmului presant impus de Procesul de la Bologna.

CONSIDERAȚII FINALE

La reuniunea miniștrilor educației de la Praga (2001), în Declarația de la Bologna (1999), Declarația de la Sorbona (1998) și la reuniunea miniștrilor Educației de la Berlin (2003) au fost formulate orientările de bază ale integrării învățământului superior în spațiul european. Republica Moldova s-a angajat activ în procesul de aderare la spațiul universitar european. Strategia de față elaborată în spiritul acestor orientări, prezintă liniile directoare de aderare a R. Moldova la spațiul universitar european și la procesul de la Bologna.